

İTOSAM

İSTANBUL TİCARET ODASI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

HAFTALIK
EKONOMİ BÜLTENİ
11 KASIM 2024

Ekonomide Son Gelişmeler

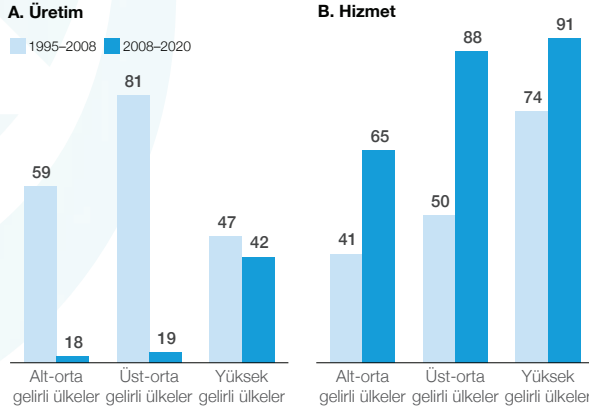
- 03 UNCTAD: TİCARET VE KALKINMA RAPORU
- 05 ABD SEÇİMLERİ VE ABD EKONOMİSİ
- 06 ABD SEÇİMLERİ
- 08 YENİLENEBİLİR ENERJİ
- 09 SANAYİ SEKTÖRÜ NİHAİ ENERJİ TÜKETİM İSTATİSTİKLERİ
- 11 ARAŞTIRMA-GELİŞTİRME FAALİYETLERİ ARAŞTIRMASI
- 13 FİNANSAL YATIRIM ARAÇLARININ REEL GETİRİ ORANLARI
- 14 TÜİK ENFLASYON

“Ülkelerde Üretim Odaklı Büyümenin Yerini Hizmet Odaklı Büyüme Alıyor”

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından yayımlanan **Hoşnutsuzluk Çağında Kalkınmayı Yeniden Düşünmek** başlıklı Ticaret ve Kalkınma raporu, küresel yavaşlama ve toplumsal hoşnutsuzluk ortamında kalkınma stratejilerinin yeniden düşünülmesi gerektiğini aktarıyor. Rapora göre krizler ve iklim değişikliğinin baskısı altında olan küresel ekonomi, zayıf büyüme ve yatırımlar nedeniyle kalkınma ihtiyaçlarını karşılayamıyor.

Raporun bulgularına göre üretim odaklı ihracat, küresel finansal kriz öncesinde orta gelirli ülkelerin büyümesini desteklerken günümüzde hizmet odaklı ihracat büyümesi öne çıkıyor. Raporda yer alan analizler, imalat sanayi ihracatına dayalı büyümenin zorlaştığının altını çizerek gelişmekte olan ülkeler hizmetler sektörü ihracatına dayalı bir büyüme modelini daha yüksek bir sesle öneriyor. Orta gelirli ülkelerin %20'sinden azı 2008-2020 yılları arasında hala üretim odaklı ihracat büyümesi gerçekleştirirken düşük-orta gelirli ülkelerin yaklaşık %70'i ve üst-orta gelirli ülkelerin yaklaşık %90'ı bu yıllarda hizmet odaklı büyüme sağlıyor.

Üretim ve Hizmet Odaklı İhracat Büyümesi Gerçekleşen Ekonomilerin Payı, Seçilmiş Gelir Grupları (%)

Kaynak: UNCTAD

“

Hizmete dayalı ihracat büyümesi yalnızca bilgi ve iletişim teknolojisiyle desteklenen hizmet ticaretini dikkate alıp ulaşım ile turizmi hariç tutuyor. Alt-orta gelirli ülke grubu 17 ekonomiyi, üst-orta gelirli ülke grubu 16 ekonomiyi ve yüksek gelirli grubu 43 ekonomiyi içeriyor.

”

“2023 Yılında Türkiye’nin Hizmet İhracatı 102 Milyar Dolar”

Raporda, 2024 yılında üretilen mallar, hizmetler, birincil emtialar ve finansal varlıklar ticareti de dahil olmak üzere uluslararası piyasaların toparlandığı belirtiliyor. 2022 yılında zirve değerlere ulaşan emtia fiyatları bu yıl kısmen gerilemiş durumda. 2024’ün ilk çeyreğinde gelişmekte olan ülkelere net sermaye akışları ve mal ticaretindeki büyüme ise pozitifte döndü. 2023'te, küresel hizmetlerdeki ticaret reel olarak yaklaşık %5 büyürken bu durum uluslararası hizmetlerdeki ticaretin artan önemine işaret ediyor. 2023 yılı hizmet ihracatında ilk sırada 1.027 milyar dolar ve %13 pay ile Amerika yer alırken mal ihracatında ise 3.380 milyar dolar ve %14,2 pay ile Çin yer alıyor. Türkiye ise dünya hizmet ihracatından 102 milyar dolarla %1,3 pay elde ederken dünya mal ihracatından 256 milyar dolarla %1,1 pay alıyor.

Dünya Ticari Hizmetleri ve Mal İhracatında İlk 30 Ülkenin Sıralaması, 2023

		Hizmet ihracatı (%)	Milyar dolar			Mal ihracatı (%)	Milyar dolar
1	Amerika	13,0	1.027	1	Çin	14,2	3.380
2	İngiltere	7,4	584	2	Amerika	8,5	2.020
3	Almanya	5,5	439	3	Almanya	7,1	1.688
4	İrlanda	5,0	398	4	Hollanda	3,9	935
5	Çin	4,8	381	5	Japonya	3,0	717
10	Japonya	2,6	207	10	Hong Kong	2,4	574
22	Türkiye	1,3	102	22	Avustralya	1,6	371
24	Avusturya	1,1	90	24	Brezilya	1,4	340
27	Tayland	0,7	57	27	Tayland	1,2	285
29	Tayvan	0,7	54	29	Türkiye	1,1	256
30	Yunanistan	0,7	53	30	Çekya	1,1	255
	Dünya	100,0	7.913		Dünya	100,0	23.784
	Gelişmekte olan ekonomiler	29,7	2.348		Gelişmekte olan ekonomiler	44,1	10.489
	Gelişmiş ekonomiler	70,3	5.566		Gelişmiş ekonomiler	55,9	13.295

“Ekonomide Trump 2.0 Dönemi Başlıyor”

Geçtiğimiz hafta Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) gerçekleştirilen başkanlık seçimlerini Donald Trump kazandı. 2017-2021 yılları arasında başkanlık yapmış olan Trump, ilk döneminde “Önce Amerika” politikası çerçevesinde ticari korumacılık önlemlerini artırarak Çin’e karşı sert bir ticaret savaşı başlatmış ve gümrük tarifelerini yükseltmişti. Trump’ın “**Maganomics**” olarak adlandırdığı yeni ekonomi politikasının ana hatları arasında ise başta Çin olmak üzere diğer ülkelere de gümrük vergileri koymak ve göçün sert bir şekilde sınırlandırması yer alıyor. Ekonomide başlayacak Trump 2.0 döneminin ekonomi ajandası ise genel hatlarıyla aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- ✓ **Vergilerde Düşüş:** Trump, %21 olan kurumsal vergi oranını %15’e indirmeyi öneriyor. Ayrıca federal gelir vergisi, bahşişler, sosyal güvenlik ödemeleri ve fazla mesai ücretleri üzerindeki vergileri de kaldırmayı planlıyor. Tax Foundation’ın modellemesine göre bu vergi önerilerinin uzun vadede ABD GSYH’sini %0,8, sermaye stokunu %1,7, ücretleri %0,8 ve istihdamı 597 bin tam zamanlı pozisyonla artırması bekleniyor.
- ✓ **Ek Gümrük Tarifeleri:** Trump, gelirleri artırmak ve yerli üretimi Amerika’ya döndürmek için Çin başta olmak üzere birçok ülkeye ek gümrük vergisi getirmeyi planlıyor. Çin’den yapılan ithalata %60, diğer ülkelere ise %10-20’e varan ek gümrük vergisi ekonomi ajandasında yer alıyor. Financial Times’ın değerlendirmesine göre bu vergiler 1930’lardaki Smoot Hawley Vergi Yasası seviyelerinde bir korumacılığa dönüşü işaret ediyor. Ayrıca Meksika’da üretilen araçlara veya üretimlerini ABD’den Meksika’ya taşıyan şirketlere de yüksek oranda tarife uygulanması başkanlık vaatleri arasında yer alıyor.
- ✓ **Çok Taraflı Düzendeki Çekilme:** Trump ilk başkanlık döneminde uluslararası iş birliklerinin sürdürülmesine yönelik daha az ilgi göstermişti. NATO’da müttefik ülkelerin gayri safi yurtiçi hasıllarının %2’sini savunmaya ayırmadıklarından yakınmıştı. Trump’ın kampanyasının web sitesinde ise NATO’nun amacı ve misyonunun yeniden değerlendirmeye alınacağı belirtiliyor. Öte yandan Trump, Paris İklim Anlaşması’ndan çekilmişti ve küresel ısınmaya yönelik çabaları frenlemişti. Alman Kalkınma ve Sürdürülebilirlik Kurumu yeni dönemde ABD’nin Paris İklim Anlaşması’ndan çekilmesinin iklim eylemlerinde büyük aksiliklere neden olacağını tahmin ediyor.

“Trump’ın Sert Politikalarının ABD Ekonomisine Zarar Vereceği Tahmin Ediliyor”

Peterson Institute for International Economics (PIIE) raporu, ABD Başkanı Donald Trump tarafından uygulanması beklenen politikaların ekonomik etkilerine yönelik bir analiz sunuyor. Trump tarafından uygulanması beklenen politikalar arasında yabancı göçmenlerin sınır dışı edilmesi, ithal ürünlere yönelik gümrük vergilerinin artırılması ve FED’in para politikalarına etkide bulunmak gibi adımlar yer alıyor.

Trump, göreve geldikten sonra uygulayacağı politikalarla ABD’nin ekonomik olarak güçleneceğini vaat ediyordu. Ancak raporda yer alan analizler, uygulanması beklenen politikalarla birlikte baz senaryoya göre reel GSYH’nin %2,8 ila %9,7 oranında daha düşük bir performans sergileyeceğini ortaya koyuyor.

“Trump’ın Sert Politikaları Türkiye Ekonomisini Olumlu Etkileyebilir”

Bu politikalardan en kötü etkilenmesi beklenen Çin’de reel GSYH’nin %0,5 ile %0,7 oranında daha düşük performans göstermesi beklenirken Meksika ekonomisinin 0,03 ila 0,6 oranında hız kaybetmesi bekleniyor.

Modele göre incelenen diğer tüm ülke ve bölgelerin reel GSYH oranlarının 2028 yılında, mevcut politika ve ekonomik koşulların devam ettiği senaryoya kıyasla daha iyi olacağı öngörülüyor. ABD ile fazla ticareti olmayan Türkiye ve Rusya’nın, tarım ve imalat yoğun sermaye girişleriyle artan yatırımlar sayesinde en fazla fayda sağlayan ülkeler arasında yer almaları bekleniyor. Uygulanması beklenen politikalarla birlikte reel GSYH’nin Türkiye’de %1,4 ila %2,2 ve Rusya’da %1,1 ila %1,6 oranları arasında daha iyi performans göstermesi bekleniyor.

2028 yılında GSYH’de Öngörülen Değişimler (%)

	Senaryo I	Senaryo II
Türkiye	1,4	2,2
Rusya	1,1	1,6
Japonya	0,7	1,0
Fransa	0,7	1,0
Brezilya	0,5	0,7
Fransa	0,7	1,0
İtalya	0,6	0,9
Birleşik Krallık	0,5	0,7
Hindistan	0,3	0,5
Meksika	0	-0,6
Çin	-0,5	-0,7
ABD	-2,8	-9,7

Senaryo I

- 1,3 milyon göçmenin sınır dışı edilmesi,
- Çin’e %60, diğer ülkelere %10 ek gümrük vergisi
- FED politikalarına müdahale etmesi

Senaryo II

- 8,3 milyon göçmenin sınır dışı edilmesi,
- Çin’e %60, diğer ülkelere %10 ek gümrük vergisi ve diğer ülkelerin tarifelere karşılık vermesi
- FED politikalarına müdahale etmesi

Not: Model Rusya’ya uygulanan finansal yaptırımların etkilerini hesaba katmıyor.

Kaynak: Peterson Institute for International Economics, 2024

“Trump’ın Seçilmesi Avrupalı Yenilenebilir Enerji Şirketlerinin Hisselerinde Sert Kayıplara Neden Oldu”

Geçtiğimiz hafta Donald Trump, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başkanlığına tekrar seçilerek 47. ABD Başkanı oldu. Dünyanın en büyük ekonomilerinden birine sahip ABD’deki seçim sonuçları dünya genelinde etkisini hissettirmeye başladı. Seçim sonuçlarından etkilenenler arasında hisseleri değer kaybetmeye başlayan Avrupa’daki yeşil enerji şirketleri de bulunuyor. Seçim kampanyası boyunca Trump, iklim düzenlemelerinin ve yeşil dönüşüm politikalarının şirketlere ciddi mali yükler getirerek hayat pahalılığını artırdığını ve enflasyonu ateşlediğini savundu. Deniz üstü rüzgâr projelerine son vereceği vaadinde bulunan Trump, daha önceki başkanlık döneminde ülkesini Paris Anlaşması’ndan çekme kararı almıştı. ABD’nin yenilenebilir enerji ve iklim politikasına verdiği desteğin ortadan kalkmasına yönelik yatırımcı endişeleri sonucunda yeşil enerji şirketlerinin hisseleri geriledi.

Seçim sonuçlarının açıklandığı gün Danimarka merkezli dünyanın en büyük deniz üstü rüzgâr enerjisi şirketi Ørsted’in hisse fiyatı %14 oranında düşüşe geçti. Aynı gün Danimarka merkezli dünyanın en büyük rüzgâr türbini üreticisi Vestas’ın hisse fiyatı da %11 oranında değer kaybetti. Bu durum Avrupa’daki diğer yenilenebilir enerji şirketleri için de söz konusu. Öte yandan yeşil düzenlemelerin seyrekleşmesi, şirketlerin zorunlu enerji verimliliği maliyetlerini azaltarak fosil yakıt üreticilerine kısa vadede fayda sağlayabilir. Seçim sonuçları sebebiyle yenilenebilir enerji sektörünün üzerinde kısa vadede bir baskı oluşsa da uzun vadede bu baskının ithal enerji kaynaklarına bağımlılığı azaltmak isteyen Avrupa’nın, yeşil enerjiye olan eğilimini değiştirmesi pek olası gözüküyor.

Avrupalı Yenilenebilir Enerji Şirketlerinin Hisselerindeki Düşüş (6 Kasım 2024)

Ørsted.CO
%-14,00

VWS.CO
%-11,00

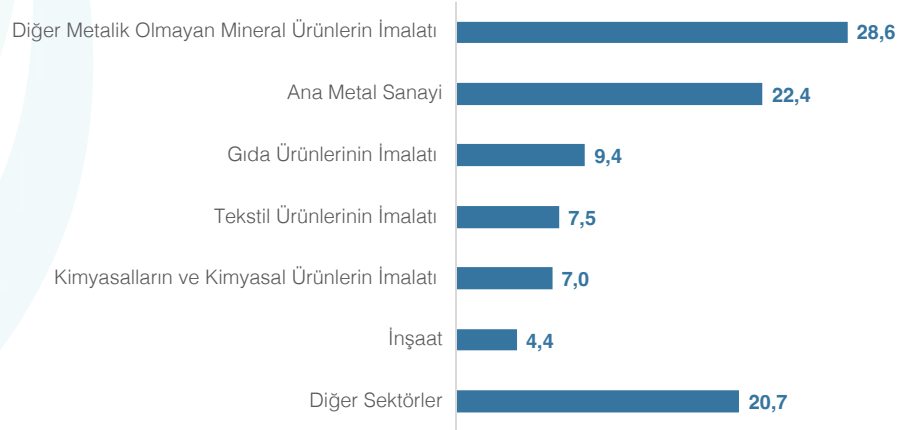
NDXG.DE
%-7,60

“2023’te En Fazla Enerji Tüketimi Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatında Gerçekleşti”

Sanayi Sektörü Nihai Enerji Tüketim İstatistikleri Araştırmasına göre 2023 yılında nihai enerji tüketiminde en büyük payı, %28,6 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sektörü aldı. Bu sektörü sırasıyla, %22,4 ile ana metal sanayi, %9,4 ile gıda ürünleri imalatı ve %7,5 ile tekstil ürünlerinin imalatı sektörleri takip etti.

Sanayi sektöründe enerji kaynakları paylarına göre incelendiğinde %27,9 ile elektrik, %24,6 ile katı fosil yakıtları, %23,4 ile doğal gaz ve %12,6 ile petrol ürünlerinin nihai enerji tüketiminde en çok tüketilen enerji kaynakları olduğu görülüyor.

Sanayide Nihai Enerji Tüketiminin Sektörlere Göre Dağılımı (%), 2023

“Toptan ve Perakende Ticaret Sektörü Enerji Tüketiminde İlk Sırada Yer Aldı”

Hizmet-Ticaret Sektörü Nihai Enerji Tüketim İstatistikleri Araştırması'na göre nihai enerji tüketiminde en büyük payı %34,4 ile “toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı sektörü” aldı. Bu sektörü sırasıyla %18,7 ile “konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri” ve %9,9 ile “su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri” sektörleri takip etti.

Hizmet-Ticaret sektöründe enerji kaynaklarının paylarına göre %56,2 ile elektrik, %29,2 ile doğal gaz ve %6,7 ile petrol ürünleri nihai enerji tüketiminde en çok tüketilen enerji kaynakları oldu.

Hizmet-Ticaret Sektöründe Nihai Enerji Tüketiminin Alt Sektörlere Göre Dağılımı (%), 2023

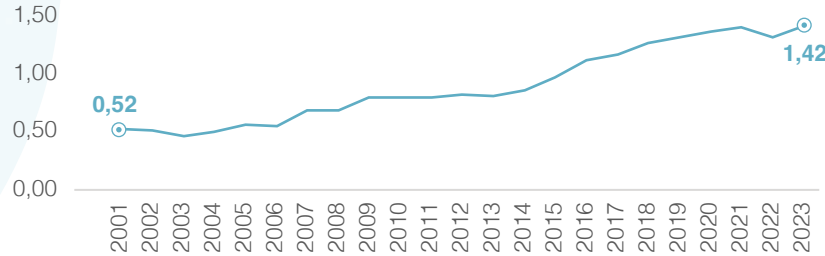

Kaynak: TÜİK

“Ar-Ge Harcamalarında Yüksek Teknoloji Faaliyetleri Öne Çıkıyor”

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre Türkiye'nin 2023 yılı Ar-Ge harcamaları 178 milyar 873 milyon TL artarak 377 milyar 542 milyon TL'ye ulaştı. Öte yandan Ar-Ge harcamasının GSYH içindeki payı %1,32'den %1,42'ye yükseldi. Ar-Ge harcamalarının %65,1'ini mali ve mali olmayan şirketler, %30'unu ise yükseköğretim üstlendi. Finansman kaynağı olarak da %52,6 ile mali ve mali olmayan şirketler ilk sıraydayken %33,1 ile devlet ikinci sırada yer aldı. Geçtiğimiz yıl Ar-Ge'de çalışan sayısı 290.850 kişiye ulaşırken personelin %65,4'ü mali ve mali olmayan şirketlerde, %31,4'ü yükseköğretimde istihdam edildi.

Ar-Ge Harcamasının GSYH İçindeki Payı, 2001-2023 (%)

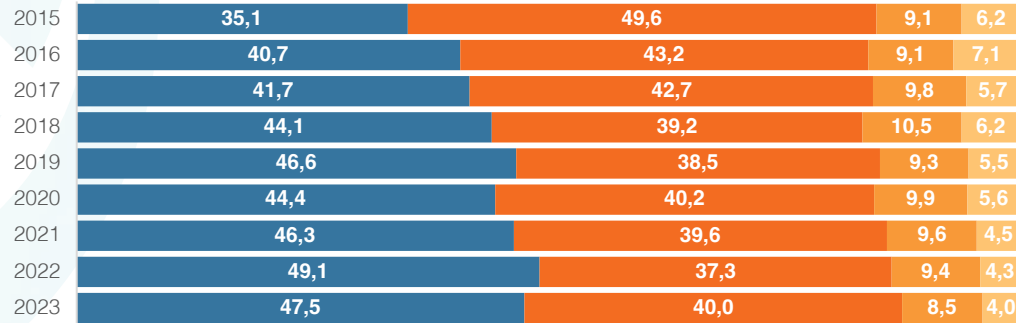

Kaynak: TÜİK

“Yüksek Teknoloji Ürünlerine Gerçekleştirilen Ar-Ge Harcamalarında 28 Kat Artış”

Bölgesel olarak, Ar-Ge harcamalarının %29,7'si Ankara'da, %28,9'u İstanbul'da ve %10,6'sı Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova'da gerçekleştirildi. İmalat sanayisinde gerçekleştirilen yaklaşık 139,5 milyar TL Ar-Ge harcamasının %47,5'ini yüksek teknoloji faaliyetleri oluştururken %40'ı orta-yüksek teknoloji, %8,5'i orta-düşük teknoloji ve %4'ü düşük teknoloji alanında faaliyet gösteren girişimlerden meydana geldi. İmalat sanayisinde teknoloji düzeyine göre Ar-Ge harcamalarına bakıldığında 2015-2023 döneminde yüksek teknolojiye yapılan Ar-Ge harcamaları 28 kat artarak 66 milyon 265 milyon TL'ye ulaştığı görülüyor.

İmalat Sanayinde Gerçekleştirilen Ar-Ge Harcamalarının Teknoloji Düzeyine Göre Dağılımı, 2015-2023 (%)

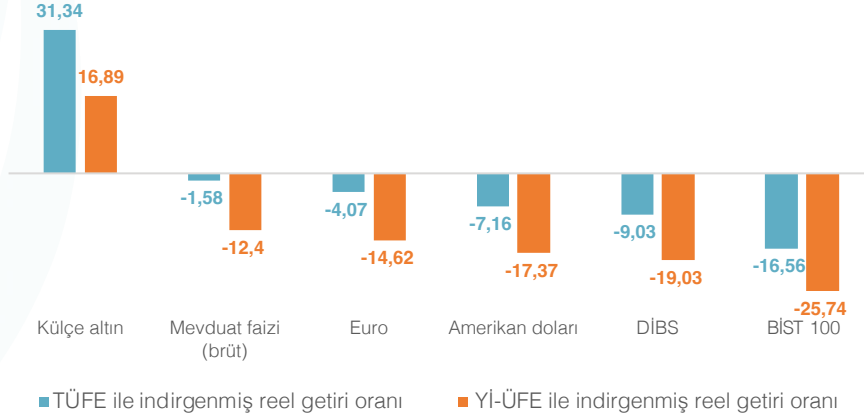
■ Yüksek teknoloji ■ Orta yüksek teknoloji ■ Orta düşük teknoloji ■ Düşük teknoloji

Kaynak: TÜİK

“Reel Getiri En Yüksek Külçe Altında”

Finansal yatırım araçları yıllık olarak değerlendirildiğinde külçe altın, Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) ile indirgenğinde %16,89 oranıyla yatırımcısına en fazla kazandıran yatırım aracı oldu. Bunun dışında BİST 100 %25,74; Amerikan doları %17,37, Euro %14,62 ve DİBS %19,03 oranında yatırımcısına kayıp yaşattı.

Finansal Yatırım Araçlarının Yıllık Reel Getiri Oranları (%), Ekim 2024

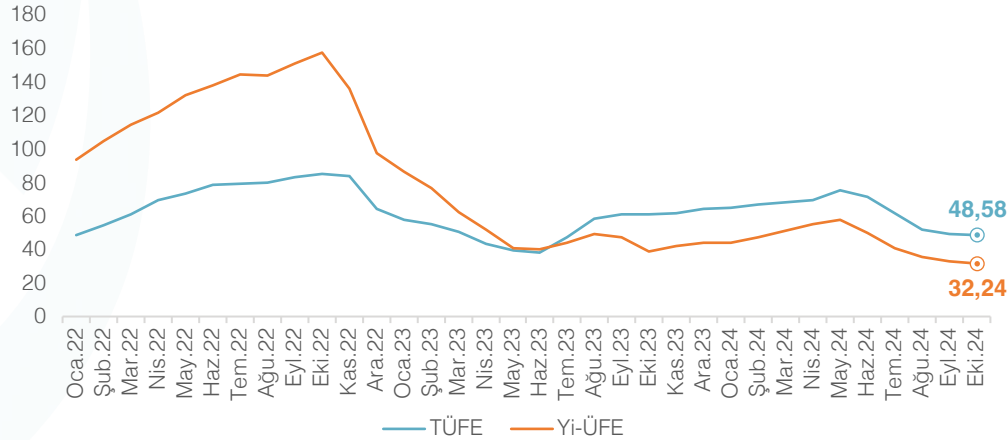

Kaynak: TÜİK

“TÜFE’de Yıllık %48,58 Artış”

Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) ekim ayında bir önceki aya göre %2,88, bir önceki yılın aynı ayına göre %48,58 oranında artış gösterdi. Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE) ise bir önceki aya göre %1,29, bir önceki yılın aynı ayına göre %32,24 oranında arttı.

TÜFE ve Yİ-ÜFE Yıllık Değişim Oranları

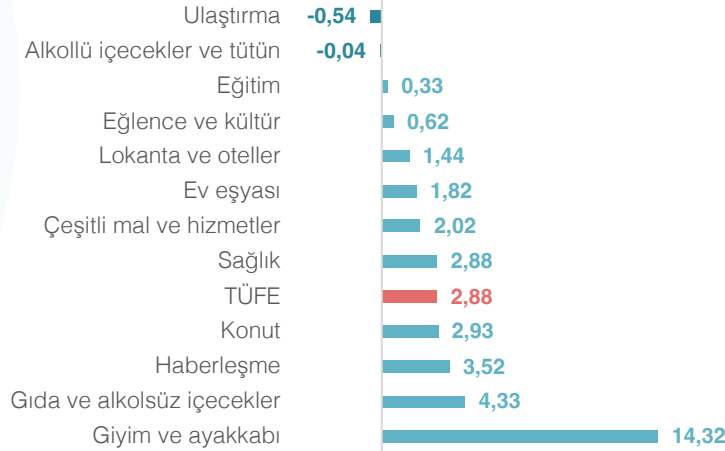

Kaynak: TÜİK

“En Yüksek Artış Giyim ve Ayakkabı Grubunda”

TÜFE ana harcama grupları itibarıyla ekim ayında bir önceki aya göre artışın en fazla yaşandığı grup %14,32 ile giyim ve ayakkabı olarak kaydedildi. Ekim ayında azalış gösteren gruplar ise ulaştırma ile alkollü içecekler ve tütün oldu.

TÜFE Ana Harcama Gruplarına Göre Aylık Değişimler (%), Ekim 2024

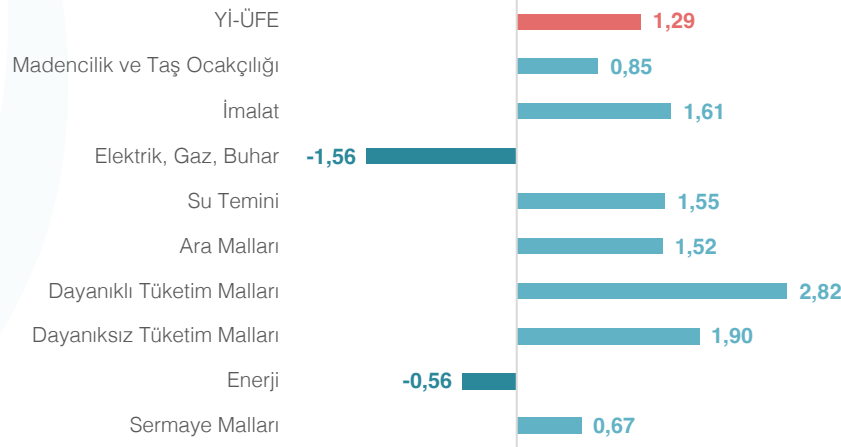

Kaynak: TÜİK

“Dayanıklı Tüketim Mallarında %2,82 Artış”

Sanayinin dört sektöründe aylık değişimler; imalatта %1,61, su temininde %1,55 ve madencilik ve taş ocakçılığında %0,85 oranında artış olarak gerçekleşirken elektrik, gaz üretimi ve dağıtımında %1,56 oranında düşüş yaşandı.

Yİ-ÜFE Aylık Değişim Oranları (%), Ekim 2024

Kaynak: TÜİK

iTOSAM

İSTANBUL TİCARET ODASI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tasarım ve Hazırlık | Stratejik Araştırmalar Merkezi

itosamkurumsal

www.itosam.org.tr